

»Žrtve pokopati skladno s temeljno pravico vsake žrtve nasilja«

Društvo Združeni ob Lipi sprave glede prekopa žrtev morišča Huda jama zastopa stališče, da je treba žrtve pokopati skladno s temeljno pravico vsake žrtve nasilja. Skladno s tem se žrtve pokopljejo na ustrezen in dostojen civilizacijski način ter s pravico vsakega človeka, da ima dostojen grob, njegovi pa imajo možnost za ustrezno identifikacijo svojca. V primeru več žrtev je treba iskati rešitev, ki zagotavlja dostopnost do groba (grobov) večini – tako svojcem kot drugim ljudem. To predpostavlja, da se pri prekopih spoštuje in upošteva narodna (in morebitne druge) identiteta žrtev. Za prekop in pokop žrtev drugih narodov je nujno treba pridobiti soglasje držav, katerih žrtve ležijo v moriščih. Treba je torej uradno obvestiti te države o vseh predvidenih postopkih. Dalje naj se skladno s pričevanji in arhivskimi viri (tudi drugje) čim bolj pristno pojasnijo okoliščine morjenja in zagotovi identifikacija žrtev po slovenskih moriščih. Vlada komisija za vojna in povojna grobišča (morišča) naj z vso odgovornostjo in mednarodno identifikacijsko transparentnostjo odpravlja prikriti ali zamolčane nejasnosti. Pred nameravanim načrtovanim pokopom žrtev pa je treba zasledovati celovit interes vseh slovenskih žrtev in žrtev drugih držav, tudi s soglasjem pristojnih organov drugih držav. Tako je nujno treba preiskati in ugotoviti, kje oz. v katerih jamah v Kočevskem rogu in drugje so posmrtni ostanki slovenskih domobrancev in kje so druge slovenske žrtve. Tako npr. vsakoletné sv. maše za pobile v Kočevskem rogu ob jami pod Krenom ne potekajo pred moriščem slovenskih žrtev, slovenskih domobrancev, ampak večinoma pred moriščem žrtev drugih južnoslovanskih narodov.

Predvidena odločitev, da bi žrtve Hude jame pokopali v kostnici v Mariboru, ne vodi k celoviti ureditvi narodnega pravnega problema, ker je oddaljena od središča Slovenije in je le parcialna tehnična rešitev. Prenos v Maribor kot začasna rešitev je lahko le zavajanje in negativni signal, da se nekaj dogaja, kar pa v bistvu ne bo vodilo k celoviti rešitvi problemov dostojnega zaznamovanja in pokopa

žrtev ter ureditvi pravnih procesov v Sloveniji. V grobnici na Teznem v Mariboru so v veliki večini pokopane žrtve hrvaške narodnosti. Spokopom ostankov žrtev iz Hude jame na Teznem bi tudi slovenske protikomunistične žrtve postavili v kontekst hrvaške problematike. Čeprav so žrtve po smrti v prvi vrsti žrtve in jih ne moremo deliti, pa predvsem zaradi razpoznavanja različnih zgodovinskih okoliščin, v katerih so delovali in umirali tisti, ki so se bojevali proti komunizmu, zaradi iskanja resnice o preteklosti ter zaradi odprte in pravne prihodnosti ni primerno, da se slovenske žrtve obravnavajo in obeležujejo skupaj s hrvaškimi na Teznem (ali drugje). Hrvatom, Črnogorcem, Srbom in drugim žrtvam bi Slovenija morala tudi dati možnost, da svoje žrtve pokopljejo na svoj način, mogoče celo, da jih prepeljejo v grobnico na svojem ozemlju. Na vsak način pa je ob prekopavanju žrtev povsod nujno na kraju morišča postaviti ustrezen pomnik, kdo so žrtve, koliko jih je, kaj se je z njimi zgodilo, kdaj so bile izkopane, kje sedaj počivajo in na čigavo voljo ali željo so bile prekopane. Vsaj za morišče žrtev iz Hude jame bi bil zaradi razsežnosti in načina poboja smiseln tudi pokop tam, gotovo pa je tam nujen spomenik v opomin prihodnjim rodovom z ustreznim in natančnim napisom, kdaj in kaj se je umorjenim žrtvam zgodilo in kdo jih

je umoril. Tak zapis je nujen tudi v vseh primerih več kot 600 morišč v Sloveniji, razen če bi svojci ali matične države žrtev zahtevali drugače.

Sicer pa razlogi govorijo tudi za celovito rešitev na Teharjah:

Svojem pobitih in Slovencem je taborišče Teharje simbol usode komunističnih žrtev ter je lahko tako tudi simbol narodne sprave.

Teharje je bilo eno največjih komunističnih taborišč in tudi morišče nasprotnikov nekdanjega režima v Sloveniji. Zdaj je že nacionalni park in pomnik, za pokop ga je treba le ustrezno dopolniti in urediti v kraj vseslovenske sprave. Tu bi se lahko svojci in vsi drugi poklonili vsem žrtvam in prosili za mir.

Večina pobitih je bila iz Dolenjske in Notranjske, deloma Primorske, torej bi bilo treba žrtve pokopati bodisi v Ljubljani kot središču Slovenije in takratnem središču Ljubljanske pokrajine, kjer se je začela tudi revolucija, bodisi na Teharjah kot središčnem kraju morij, v katerem bi se pietetno izrazile vse bolečine in tegobe rajnih in njihovih svojcev ter vseh žrtev nekdanjega režima in bi se tako tlakovala pot narodne sprave ter sistemsko obdelovala naša največja narodna bolečina. ✕

*Prof. dr. Janez Juhant, predsednik društva
Združeni ob Lipi sprave*

